

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

פיטורי רב משחטה

תיק ממונות מס' 2287-עד

נושא הדיון

הרב א' תובע את המועצה"ד בירושלים ואת משחטה ב' על כך שאחרי ששימש כרב משחטה מטעם הפסיקו לפתע את העסקתו. א' טוען שאין לקפח את פרנסתו ולהורידו מתפקידו שלא כדין, וכן מדין יורד לאומנות חבירו. הוא מבקש צו מניעה כנגד הנתבעים עד לדיון בדין תורה.

צו מניעה

בית הדין קבל את הבקשה וציוה על הנתבעים שלא לשנות את מעמדו של התובע במתן הכשרות במשחטה נשואת התביעה בטרם דיון בדין תורה. בית הדין הזמין את הצדדים לדיון תורה.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד (-) יהושע ווייס (-) נפתלי צבי מרמורשטיין

תגובת אחד הנתבעים להחלטת בית הדין

יו"ר הועדה הממונה של המועצה"ד בירושלים, מר ישי השיב לבית הדין שהמועה"ד לא תוכל להיענות להזמנה לדיון משום שהיא רשות סטטוטורית המנועה מלקיים הליכים במסגרת בורריות. ובנוסף, העומד בראש ביה"ד - הרב לוי - עבד בעבר במועה"ד וכיום גימלאי שלה, אינו יכול לדון בתביעות כנגד מי שהיתה מעסיקתו משום שהוא מצוי בניגוד ענינים. בית הדין הבהיר למר ישי שדבריו מהווים סירוב לדון בדין תורה, וכל טענותיו החוקיות כנגד הדיון וראש בית הדין אינן קיימות לפי ההלכה. בעל המשחטה הופיע לדיון בתביעה של הרב א' וטען שהרב א' עבד כקבלן שנותן אישורי

כשרות, ולא היו ביניהם יחסי "עובד ומעביד", משום שלא קבל משכורת עם תלוש אלא תשלומים לפי קבלות. הרב א' השיב שלפי חו"ד משפטית שיש לו, היה לו דין עובד לפי החוק ולכן מניעים לו זכויות עובד. סוכם שהרב א' יציג את חוות הדעת המשפטית שלו ובעל המשחטה התחייב שאם החוות דעת תהיה מקובלת על העו"ד שלו, הוא ישלם לו את כל מה שמגיע לו מדין עובד שפוטר.

השאלות לדיון

- א. מקור הסמכות לצוי מניעה.
- ב. יו"ר ועדה ממונה של מוע"ד המסרב לבוא לדון בבי"ד לפי ד"ת משום שהמועה"ד היא גוף סטטוטורי.
- ג. רב שמקבל משכורת מהקהל, האם כשר לדון את ראשי הקהילה שלו.
- ד. יורד לאומנות חבירו.
- ה. קבלן שמקבל תשלום עפ"י קבלות, לענין זכויות עובד.

תשובה

א. כתב הרא"ש צ"ק פ"ק סי' ה: וכן מלאתי צסס הגאון ז"ל כתוב: דתקנתא דרצנן הוא, צאינש דמפסיד נכסיה, משום השבת צדיקה. ולי נראה דלא לריכנא לתקנתא דרצנן אלא דין גמור הוא, שחייב אדם להליל עשוק מיד עושו ככל טלדקי דמני למיעבד. וכ"כ צו"ת הרא"ש כלל לו סי' ד. וכתב צו"ת מהרש"ך ח"ג סי' נח שדן בשאלה אם כל בית דין ראשי לעכב או רק צי"ד מוחזק ומומחה, עפ"י מש"כ צמ"מ מלוה ולוה פ"צ ה"ד שהדיין יש לו לחתוך הדין לפי האמת אפילו חוץ מן הדין, שאין צכל צי"ד כה צזה אלא"כ הוא צי"ד חשוב ומוחזק צחכמה וחסידות, ומסיק המהרש"ך דמ"מ האמת הוא שכל דיין או בית דין סגי לעכב אע"פ שלא יהיה כ"כ מוחזק ומומחה. ודייקו צפד"ר כרך צ עמ' 73 שגס דיין יחיד ראשי לעכב כדי להליל עשוק מיד עשוק, לפי שמעשה העיכוז אינו ככל מעשה צי"ד הדן לחייב את החייב מעלס הדין, אלא מעשה עפ"י הלכה מיוחדת להליל עשוק מיד עשוק. וצו"ת דברי חיים מלאנו ח"צ סי' ז כתב: מנהגנו לעקל אפ"י על טענה כל דהו. וכיון שזו מניעה אינו ככל מעשה צי"ד הדן לחייב את החייב מעלס הדין, אלא מהלכה מיוחדת כדי להליל עשוק מיד עשוק, ע"כ ראשי הדיין - ואף חייב - להליל העשוק גם צמעמד לך אחד צלצד, עד לצירור הדין צצי"ד.

ב. כבר פסק ביה"ד בראשות מרן הגר"ש אלישיב ז"ל שגם נליגי ליצור חייבים לבוא לבי"ד כשתוצעים אותם על פעולותיהם הליצוריות, וכך כתב בתיק ערעור תשל"ב מיום טו בטבת תשל"ב (פורסם ב"סדר הדין בביה"ד הרבני" ח"א עמ' 152) בתביעה לאסור על שר הסעד שלא יעסוק בכל ענין הכרוך בשירות לאומי לבנות, לרבות השתתפותו בוועדת השרים לענין זה, וזה לשונו: "אין הדבר לריך לפני, כי כל יהודי באשר הוא יהודי, יהא מעמדו ותפקידו אשר יהא, חייב לפי דין תורה להענות לכל הזמנה של בי"ד רבני להתדיין בפניו וללויית לכל אשר יורה לו בית הדין. ואפילו מלך וכהן גדול מזמינים אותו לדון לפני בית הדין, והוא חייב להתדיין בפניו". ויתירה מכך, גם גוף ליצורי כמו מוע"ד חייב להיענות לדין תורה, כ"כ בתיק ערעור תש"ך 101 מיום ח בניסן תש"ך (פורסם בספר הנ"ל במהדורה הראשונה עמ' 169 הערה 35), וכ"כ ביה"ד בת"א תיק תשמ"ה 12608 מיום ה בחשון בתביעה נגד המועה"ד בחולון, וזו טענה באמצעות יושב הראש שלה שאין המועלה מוסמכת לחתום על כתב צוררות עקב האורך באישורו של ראש העיר, פסק ביה"ד שגם אם יש לורך באישורו של ראש העיר וגם אם יתברר שראש העיר אינו נותן את האישור הדרוש "אין מקום לסירובה של המועה"ד להתדיין בפניו, וזאת משום שסמכות ביה"ד הרבני לפי דין תורה אינה תלויה בחתימה של שטר צוררות. לפי ההלכה מוסמך בית הדין לדון בכל נושא, בהיותו בי"ד קבוע.... המועה"ד הממונה על השירותים הדתיים חייבת ללויית לדין תורה ולא יעלה על הדעת כי תפעל בניגוד לדין". לפיכך נפסק כי אם תסרב המועה"ד לבוא לדין, ידון בית הדין בהולאת כתב סירוב (פורסם בסדר הדין הנ"ל עמ' 153 הערה 48). וכן פסקו מרן הגר"ש אלישיב והגר"ב זולטי והגר"ע יוסף ז"ל בתיק תשכ"ט 186 (פורסם שם): אפילו אם התביעה היא נגד המשיב בתוקף תפקידו, גם במקרה כזה יש לנהוג על פי דין, שהרי כל מוסד ליצורי נוהג גם להתדיין בפני צוררות, ולמה יסרבו להופיע לפני בי"ד רבני?.

ומאחר שכך, יורר ועדה ממונה של המועה"ד ירושלים, מר ישי, המסרב לדון בדין תורה בבית הדין בגלל שכביכול הוראות חוקיות המונעות ממנו, לפי כל הנ"ל דינו כמסרב לדין תורה, ויש ליידע את הדבר לנוגעים בענין.

ג. כתב הרמ"א בשו"ע סי' ז ע"ז דהרב יכול להיות דיין לתלמידו, ומקורו במהרי"ק שורש טז, שם כתב המהרי"ק הטעם משום דשכר טרחו הוא נותן לו ואין כאן שום נד מתנה, והוסיף הש"ך סי"ק יב וכן פועלים ושכירים, ולדין הש"ך לשו"ת מהרי"ב בן לב ספר ג סי' לז, שם נכתב דה"ה כשמסלם לו יותר מהנהוג, ואין בזה משום מדת חסידות להמנע מן הדין, דלא אשכחן בשום דוכתא בתלמודא דרמיזא שהפועלים והשוכרים שיהיו פסולים לא להעיד ולא לדון, לא שמענו מעולם מי שיפקק לומר שיהיה חכם הקהל פסול להיות דיין לשום אחד מהקהל שלו, ואפילו למי שהוא עשיר מופלג שקול כנגד כל הקהל, אדרבא הוא מנהג קבוע בכל המקומות וכו'. ועיי' הלכה פסוקה שם ה"ש 278 א דאף שכנה"ג שם בהג"ב סי"ק כב הביא בשם המהרש"ד"ס גם בזה להמנע ממידת חסידות, אבל מדברי הש"ך נראה שתפס לעיקר

דצרי מהריצ"ל.

ובנידון זה שטענה המועה"ד שצית הדין הזה פסול לדון אותה משום שהיה שכיר שלה ויש צוה משום "ניגוד ענינים", טענה זו אינה נכונה להלכה, וכנ"ל שאפילו מי שעובד היום אלל מעבידו כשר לדונו, כ"ש מי שעבד אללו בעבר וכיום אינו עובד אללו (ולענין תחילתו בפסול נוגע אם פסול, דתלוי במחלוקת הראשונים והאחרונים אם פסול נוגע הוא מדין שהוא צע"ד או משום שחשוד לשקר, עיי' צ"הלכה פסוקה" סי' לז סעי' א, וצ"לוינים למשפט על "משנת המשפט" עמ' פג אות ע. ועיי' פס"ד ירושלים כרך ה עמ' קפ, ושיעורי ראשי ישיבות ליטא עמ' שטו, ושיעורי הרב סנהדרין עמ' שכ, ושיעורי ר' מיכל פינשטיין שצעות עמ' שלד, ומשנת יעבן חו"מ סי' יג, ו"רווחא שמעתא" צ"צ עמ' ק צס הגר"ח. ועיי' חלקת יוסף סי' ה אות צ דפסול נוגע אינו פסול בעלם אלא פסול מקרי, שאנו חוששים שמחמת נגיעות לעלמו ישקר, הלכך לא שייך צו תחילתו בפסול, דמעולם לא היה צו פסול עלמי).

ד. בגמ' צ"צ כא צ: אמר רב הונא האי בר מצוה דחוקי ריחיא ואתא בר מצוה חזריה וקמוקי גביה, דינא הוא דמעכב עילויה, דא"ל קא פסקת ליה לחיותי. לימא מסייע ליה מרחיקים מלודת הדג מן הדג כמלא רילת הדג וכו', שאני דגים דיהבי סייארא. ופרש"י הילכך כיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא רילתו בטוח הוא שילכדנו דהו"ל כמאן דמטא לידיה וכמלא חזירו מזיקו. וכעיי"ז בשו"ת הרשב"א ח"ו סי' רנט הוצא צצ"י סי' קנו מחו' א. ועיי' מרדכי צ"צ פ"צ צדין מערופי"א דדמי ליהבי סייארא. ועיי' שו"ת חת"ס סי' עט.

ועיי' דצרי מלכאל ח"ג סי' קנז על אחד שהדפים עטיקעטין של מים מתוקים ומריחים להדציק על הבצוקים שמיינר, והעטיקעטין הם צמתכונת שכבר עשה אחר, ועיי"ש צתשוצה שיש צוה גרס היוק. ועיי' שו"ת מהרי"ק שורש קלא, ושו"ת מהרש"ל סי' לו, ושו"ת מהרש"ך ח"א סי' נא, ושו"ת משאת בנימין סי' כז, ושו"ת פני משה חו"מ ח"א סי' לט, ושו"ת מים רבים חו"מ סי' טו, וישועות מלכו חו"מ סי' יט, שאם עבר והעמיד מרחיקים אותו עיי' צי"ד.

ולענין איסור לקנות ממנו, עיי' סמ"ע סו"ס שפו דכשהקונה צא לבקש מהמוכר שימכרנו, תו ליכא איסור על המוכר אפי' באופן שלולי זאת היה אסור משום יורד לאומנתו, כגון למ"ד מערופי"א אסור.

ועיי' משפט שלום קוני' תיקון העולם סו"ס רלז אות טז הערה כד ודצרי גאוניס כלל קי אות יצ צס שו"ת נחלה ליהושע סי' כט וצס חוקי משפט צס הרב מוהרי"ש שלא מלינו איסור על הקונים להחליף את המוכר שלהם ולקנות אלל מוכר אחר. אך צתשו' הרמ"א סי' י כתב לאסור גם על הקונים.

ה. טענת בעל המשחטה שהרב א' לא עמד צמצחן המשפטי של יחסי עובד ומעביד שהוא מרות ופיקוח של המעביד על העובד, דבר שלא היה במקרה זה, ולכן אינו חייב צפילווי פיטורין, מצחן זה אמנס היה קיים צדיני העבודה צשנים קודמות, אך דיניהם עברו שינויים צמשך השנים, והתאימו עלמס לחוקים הנהוגים בעולם, והכלל הזה שוב אינו קובע אללס, ולדוגמא: רופא מנתח או מהנדס מומחה, שהם

מפעילים בעבודתם שיקול דעת עלמאי, והמעביד אינו יכול לפקח על הדרך שבה הם מצלעים את העבודה ואין המעביד יכול להורות להם כיצד לצלעה, ואעפ"כ כשהם עוזדים במסגרת העבודה של המעביד דינם כעוזדים אלא מעבידים, משום שהעבודה של העובד משתלבת במקום העבודה של המעביד, ועבודתו דרושה לצורך מהלך פעילותו הרגילה של מקום העבודה, ויש למעביד זכות לארגן את העבודה באותה מסגרת ולהטילה על העוזדים כפי שנראה לו, ומאידך אין לאותו עובד מקום עבודה עלמאי. כלל זה נקרא "מבחן ההשתלבות" (ראה פד"ע כרך ג עמ' 179 והלאה, ו"קוצן מקורות דיני עבודה" ח"א עמ' 1 והלאה, ו"דיני עבודה" בן ישראל, כרך 3 עמ' 341 והלאה, ו"דיני עבודה" דלומי, עמ' 3 והלאה).

למרות שהמעביד לא השתמש כלפי הרב א' בלשון "עובד", אין צו כדי לקבוע את טיב היחס המשפטי ביניהם (ראה ע"א 611\69, [5] וע"א 426\63 [6]).

אך טענת בעל המשחטה שהרב א' לא נחשב כעובד שלו משום שלא שילם לו משכורת עם תלוש אלא תשלומים לפי קבלות, כן כתב בפד"ר כרך ג עמ' 274 "שלקביעת פילויים לעובד יש לקחת בחשבון את העקרון של המשכורת, היינו קביעת משכורת לעובד חדשית או יומית מהווה גורם לקביעת יחס של עובד ומעביד, על אף שהעבודה היא חלקית ונותרו לו שעות לקבלת עבודה נוספת במוסד אחר".
וגם צפן המשפטי, מלצד מבחן ההשתלבות קיים מבחן נוסף, והוא "מבחן הקשר האישי", כלומר שהעובד עלמו לריק לצלעה את העבודה עבור המעביד ואינו יכול לשלוח אחרים שיעשו במקומו, דבר שלא היה קיים בנידון דידן, שהרי יכול היה הרב א' לשלוח עוזדים מטעמו כפי שאכן היה ברוב ימות השנה, וא"כ לפי מבחן זה אין לו דין עובד הזכאי לפילויי פיטורין. וע"כ נראה שיש לפשר בין הלדדים.